

Наталія Мосюкова

РИМО-КАТОЛИЦЬКА ПАРАФІЯ М. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА В ЧАСИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Розглядається діяльність Римо-Католицької Церкви в незалежній Україні на прикладі парафії св. Йосипа в м. Дніпропетровську. Проаналізовані особливості становлення і розвитку католицької громади в нашому місті в цей період, етапи і методи боротьби вірян за повернення костелу.

Ключові слова: Католицька Церква, костел, парафія, францисканці, католики.

Наприкінці 80-х — на початку 90-х років ХХ ст. в Україні розпочався своєрідний “релігійний ренесанс”, проявами якого стали відродження релігійного життя, виникнення значної кількості релігійних громад. На жаль, активізувалася діяльність не тільки традиційних для України християнських конфесій, а і неоязичницьких, кришнаїтських і т. п. релігійних організацій, тоталітарних сект. В поліконфесійній Україні важливо аналізувати становище не тільки Православної і Греко-Католицької, але і Римо-Католицької Церкви. Вивчення діяльності РКЦ на регіональному рівні дозволить більш повно висвітлити історію Церкви в Україні.

Відновлення нормального релігійного життя на початку 90-х років ХХ ст. поставило на порядок денний необхідність дослідження цієї сфери життєдіяльності. У центрі уваги вчених знаходяться питання державно-церковних відносин, конфесійних взаємин на сучасному етапі. Їм присвячені праці Л. Филипович¹, С. Кияка², А. Колодного³, П. Володіна⁴ та ін. Особливості діяльності, проблеми, перспективи розвитку Католицької Церкви в Україні першого десятиліття ХХІ ст. висвітлюють такі дослідники, як П. Яроцький⁵, В. Єленський⁶.

Метою цієї статті є аналіз особливостей відновлення діяльності і подальшого розвитку римо-католицької парафії св. Йосипа в м. Дніпропетровську.

Процеси демократизації, які відбувалися в Україні з кінця 80-х років ХХ ст., сприяли удосконаленню релігійного законодавства, змінили відношення держави до Церкви, в тому числі і до Католицької. У 1991 р. Святіший Отець Іван Павло II відновив українську латинську ієрархію.

У квітні 1991 р. був прийнятий Закон “Про свободу совісті та релігійні організації”, який і зараз є діючим (з деякими змінами, що стосуються здебільшого формування нової вертикалі влади в незалежній Україні). Новий закон намагався подолати негативні наслідки політики СРСР щодо релігії і Церкви. Українська держава визнала право релігійної громади на її підлеглість у канонічних і організаційних питаннях будь-яким діючим не

тільки в Україні, а і за її межами релігійним центрам; про утворення релігійної громади державні органи можна було не повідомляти; релігійна організація визнавалася юридичною особою з моменту реєстрації її статуту. Аналіз змісту Закону про свободу совісті дає підстави зазначити, що Україна (на відміну від СРСР) припинила втручатись у внутрішні справи релігійних організацій, обмежувати їх діяльність, впливати на структуру, ставити у скрутне фінансове становище⁷.

Розпочала свою діяльність в незалежній Україні і римо-католицька парафія Дніпропетровська. У березні 1992 р. вона отримала реєстрацію в Облдержадміністрації.

Початок діяльності парафії св. Йосипа було покладено групою людей, які відгукнулись на оголошення зустрітися нащадкам дніпропетровських католиків і тим, хто відчуває себе католиком. Оголошення на стовпах міста “Запрошення на зустріч католиків” з’явилося восени 1991 р. і прийшли на це зібрання близько 10 чоловік⁸. З перших днів реєстрації громади було підняте питання про повернення храму, парафія вела листування з цього приводу з владними структурами Дніпропетровська, але у 1998 р. обласна рада, очолювана П. Лазаренком, продала костел приватній фірмі. Це було зроблено незаконно, всупереч Указу Президента України 1997 р. “Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна” та розпорядженню “Про повернення релігійним організаціям культового майна”. Будівля храму перепродавалася неодноразово приватним фірмам. Останнім власником його була каліфорнійська компанія “Дагсбері інк.”. Влітку 2007 р. “Дагсбері інк.” повністю зруйнувала дах і склепіння храму, після чого дощі заливали стіни будівлі, руйнуючи їх.

Римо-Католицький храм був предметом багаторічних судових розглядів, переговорів на різних рівнях, справою його повернення опікувався Папа Іван Павло II в 2001 р. під час свого візиту в Україну. Католики вирішували питання щодо костелу цивілізованим шляхом. Перед храмом проводились Богослужіння, цілодобові молитовні чування за повернення костелу, віряни надсилали листи до посольств США (“Дагсбері” — американська корпорація) про захист дніпропетровської парафії, пікетували офіси партії “Громада”, яку очолює П. Лазаренко та корпорації “Дагсбері інк.”⁹.

Позиція священників і парафіян викликала повагу частини мешканців Дніпропетровська, деякі з них згодом самі ставали католиками, а також підштовхували владу міста і області до сприяння справі повернення костелу законному власнику. Доленосна для дніпропетровських католиків подія відбулася у серпні 2009 р. — рішенням суду власником багатостраждальної культової споруди була визначена парафія св. Йосипа.

Отже, процес боротьби католиків Дніпропетровська можна розділити на такі періоди:

I. 1992 — 1998 рр. — від реєстрації католицької громади м. Дніпропетровськ і порушення питання щодо повернення костелу до моменту незаконного продажу будівлі приватній фірмі. В цей період боротьба почалась і відбувалася у формі листування з владними структурами. Влада (в особі П. Лазаренка) не тільки не бажала вирішувати проблему, а й здійснила незаконний продаж культової будівлі.

II. 1998 — 2007 рр. — активізація діяльності католицької громади щодо повернення храму, яка переходить у площину судових розглядів, переговорів на різних рівнях. Лише іноді події, пов'язані з костелом, набували публічного характеру. Так, храмове свято зазвичай відбувалося біля неповернутого храму.

III. 2007 — 2009 рр. — період найбільшої активності боротьби. Така активізація була відповіддю на дії корпорації “Дагсбері інк.” щодо знищення даху та склепіння костелу і проявилася не тільки в судових залах, але і на вулицях міста у формі цілодобових молитовних чувань біля храму (липень 2007 р.), висловлювання вимог біля міськради та облради, проведення усіх Богослужінь на вулиці біля будівлі костелу (з січня 2009 р.). Цей етап боротьби характеризується намаганням влади втрутитися в конфлікт і вирішити його. Завершився період рішенням суду про передачу храму парафії св. Йосипа у серпні 2009 р.

IV. 2009 — 2010 рр. — спроби зареєструвати право власності на будівлю у Бюро технічної інвентаризації наштовхнулися на відвертий саботаж з боку означеної організації. Побоюючись рейдерського захоплення костелу, католики під час цієї загрози перебували у храмі цілодобово, молилися перед його дверима. Лише у жовтні 2010 р. католицька парафія Дніпропетровська отримала всі необхідні документи з БТІ. У 2011 р. почався новий етап — етап відбудови храму.

Не применшуючи значення події повернення будівлі костелу, хочу все ж зазначити, що головне — це громада віруючих, “народ, що його Бог збирає з цілого світу”¹⁰. Саме таке визначення, спираючись на Євангеліє, дав терміну “Церква” Катехизм Католицької Церкви. Церква існує в місцевих спільнотах і здійснюється як літургійне зібрання, передусім євхаристійне¹¹. Формування саме такого зібрання в Дніпропетровську почалося у 1992 р. Парафія спочатку входила до складу Кам'янець-Подільської дієцезії. Після утворення у 2002 р. двох нових дієцезій на території України (Харківсько-Запорізької та Одесько-Симферопольської) — до складу Харківсько-Запорізької дієцезії.

У 1997 р. для роботи в парафії приїхали сестри Ордену Урсулінок Серця Ісуса Конаючого, в парафії почали діяти малі спільноти, які дають змогу вірянам

реалізувати своє духовне покликання, серед них: Світська Францисканська Родина, Рух Назаретянських Родин, Троянди Живого Розарію, молитовна група св. Отця Пію, катехітичні групи дітей та молоді, група анонімних алкоголіків та ін. Парафія постійно зростає кількісно. Якщо з 90-х роках ХХ ст. до початку ХХІ ст. вона зросла втричі і на 2004 р. можна було говорити про приблизно 220 осіб, які щонеділі беруть участь у недільній св. Месі, то у 2011 р. католицька спільнота нараховує вже близько 400 чоловік¹².

У 1999 р. опіку над громадою прийняв на себе Орден Братів Менших Капуцинів. Орден Капуцинів — один з католицьких орденів, утворився у 1525 р. в Італії. Спочатку капуцини були підрозділом Ордену Францисканців, який був заснований у 1209 р. Франциском Ассизьким. Статут ордену передбачає дотримання святого Євангелія, живучи у послуху, без власності та у чистоті¹³. Прибічники капуцинської гілки вважали вірність Статуту св. Франциска і пустельницьке життя найкращим практичним втіленням францисканської харизми. Пустельницька риса цієї гілки була поєднана з душпастирським служінням, особливо з проповідництвом і душпастирством хворих. Капуцини завжди намагалися поєднувати молитовне життя з апостольським служінням. Монахи вважали, що за прикладом св. Франциска покликані передусім до проповідництва, особливо мандрівного, там, де будуть запрошені місцевим настоятелем, або у місцевості, де мешкають¹⁴.

Перший монастир Ордену Братів Менших Капуцинів в Україні було засновано у Львові в 1709 р. і до кінця ХVІІІ ст. їх кількість значно збільшилася, але два великі повстання польського народу проти російського панування (у 1830 і 1863 рр.) поклали край перебуванню капуцинів на території Центральної України і Волині. Протягом десятиліть атеїстичного режиму у Радянській Україні про повернення капуцинів годі було й думати.

Розпад Радянського Союзу і створення незалежної України дозволили капуцинам повернутися. Відбулося це у 1988 р. Першим капуцином, який тоді розпочав роботу, був отець Станіслав Падевський. У 1989 р. капуцинам повернули колишній монастир у Старокостянтинові, у 1990 р. ченці оселилися у Красиліві, у 1992 р. — у Вінниці, 1993 р. — у Києві¹⁵. У 1999 р. відкрились, як зазначалося вище, нові чернечі доми капуцинів на сході України — в Дніпропетровську та Дніпродзержинську.

Капуцини не тільки очолювали католицьку громаду, а й несли в неї світло францисканської духовності. Головною ідеєю цієї духовності є дотримання Євангелія. Так, св. Франциск, коли не знав, як треба вчинити, “відкривав Євангеліє і будь-яку прочитану там пораду виконував буквально, ніби вона написана тільки для нього¹⁶. Св. Франциск обрав найбільш радикальний, найбільш наближений до життя Ісуса шлях дотримання Слова Божого, а

саме “живучи у послуху, без власності та у чистоті”¹⁷. В цій “формулі” немає зайвих елементів, вона “виводилась” виключно з Євангелія, про це свідчать численні посилання на Святе Письмо в Статуті та Заповіті св. Франциска. Але і решта тексту означених документів, навіть без прямих посилань, цілком відповідає Євангелію. Впевнитись в цьому можна, якщо порівняти текст Статуту і Заповіту із Святим Письмом. Так, однією з вимог до життя Менших Братів є послух. Святий Франциск дає схему, якої треба дотримуватись: “Брат Франциск обіцяє послух і пошану Владиці Папі Гонорію, його канонічно обраним наступникам і Римській Церкві. А інші брати повинні слухатися брата Франциска і його наступників”¹⁸. В Євангелії Ісус неодноразово говорить про Свій послух Богу-Отцю, про виконання Його волі¹⁹, а також про те, що люди повинні слухати і виконувати Його слово²⁰.

Ісус Христос заснував Церкву: “...ти — Петро (скеля), і я на цій скелі збудую мою Церкву й пекельні ворота її не подолають”²¹, а також досить чітко надав повноваження саме апостолам: “Кому відпустите гріхи — відпустяться їм, кому ж затримає — затримаються”²², а апостолу Петру дав ключі від Царства Небесного і пообіцяв: “Що ти на землі зв’яжеш, те буде зв’язане на небі; і те, що ти на землі розв’яжеш, те буде розв’язане й на небі”²³. Для Франциска це — закон, тим обумовлене для нього ставлення до священників і до наступника св. Петра Папи Римського. Св. Франциск заявляє про неможливість проповідувати в єпархії єпископа, якщо він це заборонив, а також всупереч волі бідних священників цього світу в парафіях, у яких вони перебувають, навіть якби мав таку велику мудрість, яку мав Соломон. Франциск називає священників своїми панами і не хоче помічати в них гріха, бо розпізнає в них Сина Божого. Саме священники отримують Пресвяте Тіло і Пресвяту Кров і тільки вони udіляють іншим²⁴. Таке ставлення до священників є не тільки вірним, але дуже повчальним, особливо для нашого бурхливого XXI століття. Сьогодні досить часто можна почути критику на адресу священників від людей, які називають себе віруючими; розповсюдженою є думка, що достатньо “вірити в душі”, а до Церкви ходити не обов’язково. Така думка є небезпечною ілюзією. Ісус чітко визначив дорогу до Царства Небесного, і вона пролягає не тільки через “віру в душі”, а і обов’язково через Святе Причастя, через Сповідь. Отримати ці Таїнства можна тільки через священника, а не через Іваненка, Петренка чи Сидоренка. Священник може поступатися загальною ерудицією, вродою і т. п. деяким парафіянам, але це не є суттєвим, бо до Церкви ідуть не на зустріч зі священником, а на зустріч з Богом.

У Статуті визначена система підпорядкування в Ордені: “Усі брати завжди повинні мати одного з братів як генерального міністра і зобов’язані його непохитно слухати”²⁵, але при цьому міністри повинні бути слугами всіх

братів і мати до них таку велику приязнь, щоб брати могли із ними говорити і чинити так, як пани зі своїми слугами²⁶. І в цьому пункті зберігається відповідність Євангелію: “Більший між вами нехай буде як молодший, а наставник — як слуга”²⁷. Відсутність послуху, на нашу думку, провокує виникнення ересей, кровопролиття, занепад віри, послаблює Церкву.

Однією з вимог, зазначених у Статуті Францисканського Ордену, є відсутність власності. Як Ісус говорив: “Якщо хочеш бути досконалим — піди, продай, що маєш, дай бідним, і будеш мати скарб на небі”²⁸, так і умовою вступу до Ордену є те, щоб пішли і продали все, що їхнє, і намагалися роздати вбогим²⁹.

Остання з трьох вимог, визначених у Статуті — чистота — також відповідає Євангелію. Ісус говорить: “Бувають і скопці, що самі себе оскопили задля Небесного Царства” і додає: “Хто може збагнути, нехай збагне”³⁰. Франциск, звичайно, належить до тих, хто може не тільки збагнути, а і виконати. В Статуті всім братам наказано не мати підозрілих стосунків чи розмов з жінками³¹.

Як і Ісус, св. Франциск з повагою ставиться до праці: “І я працював моїми руками, і хочу працювати; і дуже хочу працювати; і дуже хочу, щоб усі інші брати працювали, бо цього вимагає порядність”³². Франциск закликає працювати вірно і побожно, так, щоб уникнути безділля, ворога душі. Але праця для Франциска не є засобом отримання винагороди, головне для нього — дух святої молитви і побожності, якому повинні служити всі земні справи³³. Саме так Ісус навчав апостолів: “Чувайте і моліться, щоб не ввійшли у спокусу, бо дух бадьорий, але тіло немічне”³⁴. Як і Ісус, св. Франциск застерігає проти засудження людей, навіть якщо вони одягнені в м’які та кольорові вбрання і споживають вишукані страви і напої, пропонує остерігатися гніву і збентеження з приводу чийогось гріха, бо гнів і сум’яття стають на заваді любові³⁵. Як і для Ісуса, для Франциска головною є любов.

Дослідник францисканства А. Джемеллі вважає, що основою святості є любов, а також самозречення. Францисканське самозречення виходить не від низької оцінки людських речей, не зневажає світ, щоб було не так важко відштовхнути його від себе, св. Франциск заперечує володіння і бажання володіти. Душа може залишитися, якщо це необхідно, в світі, але нехай вона не візьме ані крихти³⁶.

До Францисканської Родини крім ченців і черниць входять також люди, які прагнуть досягнути досконалої любові у своєму світському стані. Через складання Обітниця вони зобов’язуються жити за Євангелієм за прикладом св. Франциска³⁷. Об’єднання таких людей має назву Францисканський Орден Світських. Діють світські францисканці і в парафії св. Йосипа в Дніпропетровську. Вони “стають свідками та знаряддям місії Церкви серед

людей, даючи свідчення про Христа життям та словом»³⁸. За прикладом перших християн світські францисканці регулярно збираються у визначений час, щоб пізнати Живого Бога у спільноті братів і сестер, для проведення спільної молитви, розважання над Святим Письмом. Відчуваючи себе відповідальними за відновлення життя парафії та всієї Церкви, вони завжди слухняні душпастирям, беруть участь у справі євангелізації в Україні.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Реформування релігійного законодавства сприяло активізації і відновленню діяльності релігійних громад, зокрема Католицької Церкви.

2. Римо-Католицька парафія Дніпропетровська розпочала свою діяльність в незалежній Україні у березні 1992 р. Саме тоді вона отримала реєстрацію в Облдержадміністрації.

3. Становлення і розвиток парафії св. Йосипа невідривно пов'язані з боротьбою дніпропетровських католиків за неповернутий костел. Боротьба тривала близько 20 років, розвивалась по наростаючій і завершилась перемогою католиків. Цей період поділяється на 3 етапи, які відрізняються між собою методами боротьби (від пасивних до більш активних) та позицією влади (від повної байдужості і невтручання до посередництва і сприяння вирішенню проблеми). Усі методи боротьби мали законний і виключно мирний характер. Дніпропетровських католиків підтримували віряни інших міст України та Європи.

4. Боротьба за неповернутий костел сприяла зміцненню єдності католицької громади, її кількісному зростанню.

5. Парафія св. Йосипа живе повноцінним життям, має свої традиції, в ній діють групи та спільноти, які дозволяють вірянам більш повно реалізувати духовне покликання.

6. На сучасному етапі громадою опікується Орден Братів Менших Капуцинів — один з католицьких орденів, який належить до Францисканської Родини. За прикладом св. Франциска брати живуть у послуху, без власності та у чистоті. Саме такий спосіб життя є найбільш радикальним і наближеним до життя Ісуса.

1 Филипович Л. Державно-церковні відносини в Україні і закони фізики (маятник Фуко) / Л. Филипович // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. — Львів: Логос, 2011. — Книга 1. — С. 666-674.

2 Кияк С. Проблеми державно-церковних взаємин в Україні в контексті II Ватиканського собору / С. Кияк // Державно-церковні відносини в контексті досвіду об'єднаної Європи. — Галич, Івано-Франківськ, Київ, 2011. — С. 214-222.

3 Колодний А. Міжцерковні протистояння в Православ'ї України: стан та шляхи їх вирішення / Колодний А. // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. — Львів:

- Логос, 2011. — Книга 1. — С. 708-718.
- 4 Володін П. В. Релігія і Церква в незалежній Україні / П. В. Володін // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. — Запоріжжя: ЗНУ, 2010. — Вип. XXVIII. — С. 273-277.
- 5 Яроцький П. Євроінтеграція чи єврохристиянізація (або ж синтез секулярного і сакрального) / П. Яроцький // Державно-церковні відносини в контексті досвіду об'єднаної Європи. — Галич, Івано-Франківськ, Київ, 2011. — с. 8-18.
- 6 Єленський В. Нові єпархії і стані суперечки / В. Єленський // Людина і світ. — 2002. — С. 2-7.
- 7 Мосюкова Н. Законодавство Російської імперії, УРСР, незалежної України щодо Католицької Церкви (порівняльний аналіз) / Н. Мосюкова // Історія релігій в Україні: науковий щорічник. — Львів: Логос, 2011. — Книга 1. — С. 685, 686, 687.
- 8 Католицька парафія св. Йосипа [Електрон. ресурс] — Режим доступу: <http://catholic-dp.org.ua>.
- 9 Там само.
- 11 Там само. — С. 189.
- 12 Католицька парафія св. Йосипа [Електрон. ресурс] — Режим доступу: <http://catholic-dp.org.ua>; Парафії в Україні. Дніпропетровськ [Електрон. ресурс] — Режим доступу: <http://www.карусупі.org.ua/73.htm>.
- 13 Устав святого Франциска. Заповіт. — Вінниця: CLARA STUDIO, 2009. — С. 4.
- 14 Прейс Р. Капуцини в Україні. Нарис історії / Р. Прейс [пер. з польськ. О. Барало].
- 15 Там само. — С. 61.
- 16 Джемелли А. Францисканство / А. Джемелли. — М.: Духовная библиотека, 2000.
- 17 Устав святого Франциска. Заповіт... — С. 4.
- 18 Там само.
- 19 Святе Письмо Старого та Нового Завіту. — Місіонер, 2007. — Мр. 14:36, Йн. 6:38, 10:18.
- 20 Там само. — Мт. 7:24, 17:5.
- 21 Там само. — Мт. 16:18.
- 22 Там само. — Йн. 21:23.
- 23 Там само. — Мт. 16:19.
- 24 Устав святого Франциска. Заповіт... — С. 18, 26.
- 25 Там само. — С. 16.
- 26 Там само. — С. 20.
- 27 Святе Письмо Старого та Нового Завіту. — Лк. 22:26.
- 28 Там само. — Мт. 19:21.
- 29 Устав святого Франциска. Заповіт... — С. 5-6.
- 30 Святе Письмо Старого та Нового Завіту. — Мт. 19:12.
- 31 Устав святого Франциска. Заповіт... — С. 22.
- 32 Там само. — С. 28.
- 33 Там само. — С. 12.
- 34 Святе Письмо Старого та Нового Завіту. — Мт. 26:41.
- 35 Устав святого Франциска. Заповіт... — С. 7, 15.
- 36 Джемелли А. Францисканство. — С. 30.
- 37 Регула Францисканського Ордену Світських. — Національна Рада ФОС України,

2006. — С. 17-18.

38 Там само. — С. 21.

SUMMARY

Natalia Mosyukova

RIMO— CATHOLIC PARISH OF DNEPROPETROVSK IN TIMES OF INDEPENDENCE OF UKRAINE.

Activity of Rimo-Catholic Church in independent country on example of a parish of St. Josip in Dnepropetrovsk is considered. Was analysed features

Юлія Недзельська

КОНФЕСІЙНА ПРЕСА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ПРАВОСЛАВНИХ ВІРУЮЧИХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Проаналізовано періодичні видання Православної Церкви, вивчено особливості життя православних мирян в умовах постмодерного суспільства. Сучасна періодика Православної Церкви представлена різноманітною продукцією, що є вагомим джерелом вивчення особливостей життя в конфесії.

Ключові слова: релігія, православ'я, віруючі, періодика, конфесійна періодика.

Періодичні видання вже протягом декількох століть є засобом формування суспільної думки. Тому актуальним є вивчення конфесійної преси, яка спрямована на формування та підживлення релігійних почуттів. Метою релігійних видань є пояснення вчення певної конфесії. Періодичні видання православними церквами використовуються як один із засобів навчання адептів основам віровчення, інформування читачів про релігійно-церковні події та формування погляду на суспільно-політичні, культурологічні, моральні теми у світлі релігійного вчення Православної Церкви. Отже, преса віддзеркалює настрої та почуття, що існують у середині конфесії. Відтак, вивчаючи православну пресу в розрізі розгляду свободи вибору загалом та свободи совісті та свобод релігії, зокрема, ми можемо виокремити специфічне тлумачення трьома найбільшими православними церквами України цих питань.

Варто наголосити, що надруковано низку робіт, в яких розглядаються ті чи інші аспекти функціонування релігійно-церковної волинської преси